

**КАРПАТЫ: 1941—1945. ДОКУМЕНТАЛЬНІЕ
ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИЕ ОЧЕРКИ***Автор-составитель И. К. Карпов**Ужгород: Карпаты, 1995. — 391 с.*

Авторами названої праці, точніше, нарисів, що включені до збірника, є видатні воєначальники, які безпосередньо брали участь у розробці стратегії і тактики жорстоких боїв за Карпати, особисто здійснювали командування військовими з'єднаннями та частинами в процесі вигнання фашистських окупантів з території України. Серед них, зокрема, такі відомі командуючі і командири, як Г. Жуков, І. Конєв, С. Штеменко, К. Москаленко, Д. Лелюшенко, С. Красовський, П. Білаонов, І. Афонін, Б. Арушанян, Х. Сухішвілі, Т. Уманський, Л. Свобода, Є. Журавльов. До створення рецензованої книги долучилися також учені-історики: В. Кучер, П. Чернега, Ю. Зінченко, Є. Довганич, О. Тканко та ряд інших.

За змістом, характером і обсягом ця праця можна віднести до дійсно фундаментальних. Книга структурно складається з чотирьох основних розділів, а нариси розміщені у хронологічній послідовності. У нарисах першого розділу, що має назву “З вірою в перемогу”, поруч з висвітленням мужності і витримки воїнів Збройних Сил СРСР та бійців ополчення у вогняних битвах початку війни на території Прикарпаття і Буковини розповідається й про воєнно-історичні події 1943 р. на Київському напрямку, в результаті яких було визволено Лівобережну Україну.

Залучення цих матеріалів до праці забезпечує необхідний логічний зв'язок з наступним розділом — “До Дністра і Карпат”. В ньому розглядаються бойові дії військ 1-го і 2-го Українських фронтів, партизанів і підпільників під час визволення Правобережної України, Північної Буковини і прориву до Дністра та Карпат взимку і навесні 1944 р.

В розділі “Бої у Прикарпатті” розповідається про мужність, непохитність і високу військову майстерність, виявлені воїнами 1-го і 4-го Українських фронтів у завершальних битвах літа 1944 р. В результаті цих операцій війська Червоної армії вигнали ворога із західних районів України і вийшли до Закарпаття.

Нариси заключного розділу “Штурм Карпат” присвячені воєнно-політичному і воєнно-історичному дослідженню визволення Східних Карпат восени 1944 р. Внаслідок успішних боїв завершилося повне визволення території Західної України і Південно-Східної Польщі від німецько-фашистських загарбників. Вермахт втратив важливий стратегічний рубіж — Східні Карпати. Доблесні війська 4-го Українського фронту при підтримці партизанів і повсталого населення вигнали окупантів із Закарпатської України і частини Словаччини.

Посилаючись на значний фактичний матеріал, авторський колектив праці переконливо доводить всенародність боротьби за визволення рідної землі. У нарисах О. Тканка, Ю. Зінченка, П. Чернеги, В. Кучера, Є. Довганича і багатьох учасників тогочасних подій висвітлюються бойові дії партизанів і антифашистів в ході битви за Західну Україну і Закарпаття.

У деяких матеріалах, особливо в нарисах істориків, досліджуються масова суспільно-політична і патріотична активність трудящих Карпатського регіону, які всіляко допомагали діючій армії, партизанам, підпільникам. Розкривається також їх політичне і трудове піднесення в процесі відродження органів державного управління і народного господарства, возз'єднання всіх українських земель у складі України.

Необхідно відзначити велике пізнавальне значення опублікованих у книзі витягів з архівних документів і фронтової преси. Вони дають змогу конкретно визначити дати найважливіших воєнно-історичних подій осені 1944 р., зокрема завершення повного визволення від фашистських окупантів території Радянської України у довоєнних кордонах — 1 жовтня 1944 р.; подолання Головного Карпатського хребта — 16 жовтня 1944 р.; вигнання ворога із Закарпаття, а отже, і всіх українських земель — 28 жовтня 1944 р. Ці дати і повинні стати визначальними в наукових дослідженнях, оскільки щодо них існують різночитання.

Книга, укладена з нарисів багатьох авторів, на перший погляд, може здатися строкатою, різноплановою. Проте це не так. Вона сприймається як цілісний матеріал, що висвітлює обрану для дослідження тему, переконливо розкриває героїчний подвиг радянського народу в боротьбі з німецькими загарбниками за українську землю.

Слід особливо відзначити творчий вклад у підготовку і видання праці автора-упорядника І. Карпова, а також співробітників видавництва “Карпати”: В. Данкевича, Б. Гвардіонова, М. Олексієнко, С. Лендела, Д. Федаки, П. Часто, Г. Квашенко, З. Піцура, Є. Павлик. Не можна не сказати доброго слова про колишніх студентів журналістського факультету Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, результати наукових досліджень яких в процесі написання дипломних робіт увійшли до рецензованої книжки. Серед них С. Кузьменко, В. Тарасенко, Ю. Хміль, С. Гребенюк, Є. Брусліновський і В. Таран.

Однак слід визнати, що дане цікаве видання не позбавлене й окремих недоліків. Зокрема, трапляються друкарські огріхи. Так, на с. 270 називається р. Сана замість Сан; на с. 251 згадується Городецький район, тоді як слід — Городецький (знаходиться на території Львівщини). На с. 340 говориться: “Следы вели к его неприятелю...” треба — “приятелю”.

Вважаємо, що оформлення праці колажами (с. 13—14, 69—70, 141—142, 215—216) є не дуже доречним. Значно виграшніше було б для цієї мети використати фотографії — адже це документальні нариси.

Проте ці недоліки мають частковий характер, вони не знижують наукової цінності рецензованої праці, що стане в пригоді всім тим, хто виявляє інтерес до історії Великої Вітчизняної війни.

П. П. ПАНЧЕНКО (Київ)

Г. И. Ванеев

СЕВАСТОПОЛЬ 1941—1942.

ХРОНИКА ГЕРОИЧЕСКОЙ ОБОРОНЫ

В двух книгах

К., 1995

Сьогодні, коли про Велику Вітчизняну війну, здається, сказано вже все, існує нагальна потреба з дистанції у півстоліття поглянути на окремі її епізоди неупередженим оком, ретельно їх проаналізувати і дати об'єктивну, неполітизовану оцінку. Саме до цього прагнув відомий історик, заслужений діяч науки і техніки України, доктор історичних наук, професор, капітан 1-го рангу у відставці Г. І. Ванеев, який присвятив себе дослідженню однієї з найдраматичніших сторінок минулої війни — оборони радянськими військами головної бази Чорноморського флоту — Севастополя. Його остання праця — “Севастополь 1941—1942. Хроника героической обороны” — підсумовує тривалу й копітку пошукову діяль-